

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.с.н. Светла Колева, Институт по философия и социология при БАН

за придобиване на образователната и научна степен „доктор”
по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Докторска
програма Медии и комуникации)
с дисертационен труд на тема: „Експертното говорене по време на кризи и критичната функция на
журналистиката”,
представен от Елена Георгиева Фучеджиева, редовен докторант в катедра „Радио и телевизия“ на
Факултета по журналистика и масова комуникация
с научен ръководител: доц. д-р Жана Попова

I. Оценка на качествата на дисертационния текст

Дисертационният труд на Елена Фучеджиева е посветен на проблем с нарастваща значимост и за обществото, и за журналистическата професия. В условията на зачестяващи кризи с различен обхват и характер ключова става ролята на медиите за предотвратяване на ситуации на хаос и паника и запазване на социалния мир чрез предоставяне на своевременна, точна, проверена и достоверна информация. Тази основна професионална и социална мисия на журналистиката е разгледана в дисертационния труд през призмата на експертното знание, журналистическия подбор на експерти и „реактивното антикризисно поведение в медиите“ (*Дисертационен труд*, с. 5). Избраната изследователска перспектива позволява 1) да се получи знание (липсващо досега) за начина, по който българските медии разбират, обосновават и употребяват експертността и 2) да започне дебат за социалната инкорпорираност на експертното знание посредством взаимодействието между журналисти, експерти и аудитория, дебат с важно значение за формиране на промислено индивидуално и групово поведение.

Чрез изследване на медийните подходи и телевизионното съдържание в БНТ, bTV и Нова телевизия през първите 24 часа от началото на две кризи (след обявяването на първите случаи на заразени с Ковид-19 в България и началото на руската военна агресия в Украйна) Елена Фучеджиева си поставя за цел да анализира начините, правилата и критериите за журналистически подбор на експерти и последствията за критичната функция на журналистиката. Изследователските задачи и хипотези са ясно дефинирани и логически обвързани с поставената цел. Цялостната структура на дисертацията е изградена така, че теоретичният модел, разработен в първа глава въз основа на добро познаване на ключови концепции за знание-познаване, знание-власт, експертност, криза, социална критика, организира съдържателно изследването на медийните единици (втора глава), на журналистите

(трета глава) и на експертите (четвърта глава). Чрез методология, съчетаваща количествени и качествени методи, основната теза и формулираните хипотези за журналистическото използване на експертното знание като ресурс срещу риска от неточна информация, за легитимацията на експертите чрез честотата на медийните им участия, за вътрешната динамика на характеристиките на експертното знание (превес на обществения авторитет, признание и лични качества на експерта пред истинността и надеждността на знанието) в условията на криза са аргументирано доказани и потвърдени.

Отличителна черта на подхода на докторанта е коректното описание на изследователските процедури и източниците на информация и предоставянето на първичните данни (вж. трите приложения), което показва формиран научен етос за открито и споделено знание като първостепенно условие за критичен дебат и по-нататъшно развитие на научните проучвания на изследвания проблем.

Представеният дисертационен труд в общ обем от 272 страници се състои от увод, четири глави, заключение, библиография и три приложения. Изложението е ясно, с адекватен и прецизно използван научен понятиен апарат. Рядко срещаните граматически грешки (пълен/непълен член) се дължат на пропуски при редакцията на текста. Авторефератът отразява коректно и точно съдържанието на дисертационния труд и постигнатите резултати. Изработен е спрямо изискванията.

II. Приноси на дисертационното изследване

Дисертационният труд е успешно реализиран опит за осмисляне, систематизиране и анализиране на връзката между експертното говорене в медиите по време на кризи, от една страна, и критичната функция на журналистиката, от друга страна. Като се има предвид, че точно този фокус е отсъствал в досегашните проучвания в журналистическото поле в България, стойността на дисертационното изследване на Елена Фучеджиева нараства. Приемайки формулираните от докторантката приноси, бих добавила още три постижения, важни както в научно-теоретичен, така и в научно-приложен план:

На първо място, Елена Фучеджиева показва социалната конструираност на експертното знание и комплексността на неговата легитимация в резултат на социални взаимодействия между медийни и извънмедийни институции, на взаимоотношения вътре в журналистическата гилдия, на комуникационни взаимодействия между журналисти и експерти, на интерференция на фактори от чисто субективен характер (като препоръки от колеги и приятели, лични възприятия за харизматичност и пр.). Дисертационният труд не просто разкрива ролята на медиите за комуникиране на експертните знания между носители и потребители, а обосновава професионалната и социалната отговорност на журналиста в медийното производство на експертност. Нещо повече, именно чрез изявяване на вътрешната динамика на характеристиките на експертното знание в условията на криза Елена Фучеджиева показва зоните на влияние на журналистите и зоните на институционални дефицити или пречки.

Второ, изследването на две различни по характер кризи позволява да се открият различни фигури на експертност и различни носители на експертно знание (институционални експерти, „добре информирани граждани“, очевидци, бивши/настоящи политици). Събраният емпиричен материал е добра основа за разработване на ориентири при журналистическия подбор на експерти за осмисляне и разясняване на кризисни ситуации. Подобни ориентири не просто биха улеснили работата на журналиста, но биха осигурили професионални гаранции за изпълнение на информационната и критичната функция на журналистиката, още повече, че при възникването на криза своевременното реагиране и точният избор на експерти имат ключово значение за осведомяването на гражданите и формирането на обществени нагласи за рационално, социално справедливо и спокойно преодоляване на кризисната ситуация.

Трето, в епохата на пост-истина, генерализирано недоверие спрямо институции и медии и институционално защитаван плурализъм на мнения, дисертационният труд на Елена Фучеджиева показва значимостта на научно аргументираното и валидизирано знание за вземане на обосновани решения и комплексността на журналистическата задача в идентифицирането и транслирането на истинно, проверено и надеждно експертно знание.

III. Бележки и препоръки

При анализа на отделните аспекти на изследвания проблем Елена Фучеджиева сама извежда възможни насоки за по-нататъшна работа. Тази критична самооценка и изследователско въображение ме карат да предложа още няколко линии на рефлексия, които биха задълбочили направения анализ.

Теоретичната рамка на дисертационното изследване би била по-плътна и солидна, ако бяха разгледани отношенията знание-мнение, истинност-полезност на знанието, доколкото става въпрос за различни регистри на валидност на дадено твърдение. Именно защото функционирането на знанието като „практически истинно“ изразява и потвърждава социалната му валидност, експертното говорене размива границите между обективно валидна истинност и практическа полезност.

Съдържателното богатство на дисертационният труд би било по-голямо, ако медийната аудитория беше включена в анализа. Тя остава липсващото звено в отношенията журналисти-експерти-политици-властови структури, макар че журналистическото, експертното, политическото, управленското послание е насочено именно към нея. Изследването на медийната аудитория би било лакмус и за критичната функция на журналистиката.

Проблематизирането на журналистите като експерти (дори само по отношение на експертизата им за идентифициране на експерти) би бил интересен ракурс на бъдещо изследване.

При бъдещи публикации по темата би било добре да се избягват повторенията на цитати на едни и същи експерти.

IV. Публикации и участия в научни форуми

Всички представени от докторанта публикации (две издадени, една под печат) са свързани с дисертационния труд, разглеждат проблеми, доразвити в дисертацията, и носят мисловния и изследователския стил на автора. Както публикациите, така и дисертацията са дело на докторантката, познавателните резултати и постижения изключват всякакво плагиатство.

Представените от Елена Фучеджиева материали, свързани с дисертационния труд и проведеното обучение, са в съответствие с *Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“* за апробиране и оповестяване на резултатите от изследването според чл. 5, т. 5 и потвърждават, че минималните национални изисквания по чл. 63, ал. 1, т. 4 и чл. 69, ал. 3 са покрити.

Заклучение

Въз основа на посочените качества, постижения и изследователски резултати на дисертационния труд „Експертното говорене по време на кризи и критичната функция на

журналистиката“ с автор Елена Георгиева Фучеджиева убедено и категорично **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Елена Георгиева Фучеджиева по професионално направление 3.5 Обществени комуникации и информационни науки (Медии и комуникации – Радио и телевизия).

Дата: 18 март 2024 г.

Рецензент:

Светла Колева, проф. д.с.н.